

Юридичні науки

УДК 343.914

Питель Віта Анатоліївна

студентка

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Питель Вита Анатольевна

студентка

Института прокуратуры и криминальной юстиции

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Pytel Vita

Student of the

Institute of Public Prosecutions and Criminal Justice of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**ПРОБЛЕМИ КОРУПЦІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ
PROBLEMS OF CORRUPTION IN INSTITUTIONS OF HIGHER
EDUCATION**

Анотація. У тезах розглянута проблема корумпованості вищої освіти. Здійснено обґрунтування та аналіз причин виникнення корупції та зазначено про можливі шляхи подолання цього явища.

Ключові слова: *корупція, сутність, причини, наслідки, профілактика, антикорупційне законодавство, антикорупційна діяльність, вища освіта.*

Аннотация. В тезисах рассмотрена проблема коррумпированности высшего образования. Осуществлено обоснование и анализ причин возникновения коррупции и указано о возможных путях преодоления этого явления.

Ключевые слова: коррупция, сущность, причины, последствия, профилактика, антикоррупционное законодательство, антикоррупционная деятельность, высшее образование.

Summary. The thesis focus on the problem of higher education corruptions. The reasons and analysis of the causes of corruption have been grounded and the possible ways of overcoming this phenomenon are outlined.

Key words: corruption, essence, causes, consequences, prevention, anti-corruption legislation, anti-corruption activity, higher education.

Постановка проблеми. Однією із найбільш серйозних проблем системи вищої освіти в Україні є її корумпованість. Дана проблема залишається більш ніж актуальною, адже вищий навчальний заклад є тим останнім шаблоном, де завершується процес формування і підготовки висококваліфікованого кадрового персоналу для державної служби, приватного сектору та різних сфер економіки [5].

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні велика кількість вітчизняних науковців досліджувала проблеми корупції, зокрема В. Астаф'єв, Є. Глушко М. Загірняк, М. Мельник, Е. Невмержицький, В. Трепак, О. Шостко та ін. Ці роботи передусім були присвячені таким питанням, як поняття корупції, її кримінологічна характеристика, запобігання та детермінанти корупції.

Постановка завдання. Дослідити причини і динаміку поширення явища корупції у вищих навчальних заклад та запропонувати заходи запобігання цього явища.

Виклад основного матеріалу. На даний час, українська вища освіта перебуває у кризовому стані, оскільки укорінена корупція в галузі освіти ще з пострадянських часів дає про себе знати довгостроковим впливом, створивши основу для її подальшого закріплення, тим самим ставши

«гальмом розвитку» освітньої діяльності. Тому одним із головних завдань та функцій України, як правової та демократичної держави є створення умов формування високоосвіченого суспільства шляхом забезпечення якісної підготовки майбутніх спеціалістів і викорінення існуючої наскрізної корупції із системи освіти.

Корупція у системі освіти є головною перешкодою здобуття якісної вищої освіти, адже, по-перше, це явище фактично сприяє демотивації талановитої молоді, дискредитації цінності освіти та можливості самореалізації молодих науковців, а також формує у правосвідомості молодих людей зневіру до нинішньої системи освіти. Це все в сукупності призводить до відсутності у державі інтелектуально освіченого людського ресурсу, який є головним чинником консервації суспільства, зниження економічного розвитку країни, сприяє підвищенню незбалансованості у різних сферах соціально-економічного життя та породжує правовий нігілізм серед населення.

У даний час відсутнє єдина правова дефініція поняття «корупції» і кожна держава визначає це по-своєму. Проаналізувавши Закон України «Про запобігання корупції», Довідковий документ ООН з міжнародної боротьби з корупцією та позиції науковців, ми дійшли до висновку, що корупція – це багатоаспектне соціальне явище. На підставі вищезазначеного, корупцію можна трактувати, як негативне соціальне явище, що полягає у зловживанні владою для отримання вигоди в особистих цілях [1-2].

Відповідно до соціологічних даних (отриманих шляхом проведення опитування Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у співпраці з фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс»), розглядаючи проблему корупції у вищих навчальних закладах слід зазначити про те, що 37 % респондентів основною проблемою української освіти вважають корумпованість викладацького складу, 34 % опитаних на другому місці –

невизнання дипломів українського зразка закордоном, і 32 % - на третьому місці – невідповідність викладання і організації освітнього процесу вимогам сучасного ринку праці через слабку матеріальну базу українських вишів [4].

Основними причинами виникнення явища корупції і його розповсюдження в українських вишах можна назвати наступні, а саме: «загальна корумпованість суспільства», недосконалість антикорупційного законодавства, низька заробітна плата викладацького складу, недосконала система матеріальної бази організації сучасного освітнього процесу та відсутність дієвих засобів попередження та протидії корупції в галузі освіти. Усе це, а також ряд інших політичних, соціальних, економічних та організаційно-управлінських факторів і кризових явищ являється сприятливим фундаментом-основою для стимуляції і процвітання корупційних процесів.

Розглядаючи процес поширення корупційних практик у сфері освіти, то це все опосередковує деформацію інституту вищої освіти. На жаль, зараз корупція в системі вищої освіти стала доброю «традицією». Тут відразу виникає питання «Корупція у вишах – це тісна спайка викладачів чи студентів, і кому вона все ж таки вигідна?». За результатами загальнонаціонального опитування студентів, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» більше половини опитаних респондентів вважають, що корупція у вишах надзвичайно поширений процес, який існує на всіх етапах здобуття освіти. Проаналізувавши отримані результати можна виділити дві основні проблеми. Перша проблема фокусується на студентах, оскільки самі студенти оцінюють корупцію, як один із швидких та простих способів вирішення проблем навчання. Саме це, у свою чергу є наслідком перенасиченості ринку праці некваліфікованими кадрами. Проблемою номер два є корумповані практики деяких недобросовісних викладачів, які через неналежну оплату праці, складнощами роботи відповідно до вимог Болонської системи, відсутності престижності праці

науковців-викладачі в державі, недостатні правові і соціальні гарантії захисту, і зокрема потреба у поверненні грошових коштів у зв'язку із влаштуванням на роботу викладача чи отримання чергового наукового ступеня призводять до корупційної діяльності [4].

Моніторинг проведення подібних опитувань показав, що корупція у сфері вищої освіти напряду залежить від того, чи бере у цього участь сам студент – як ініціатор, який провокує своїми діями, або ж таки залишається поза цим процесом і перебуває в ролі жертви. На процес розповсюдження корупції не мають значного впливу такі чинники як форма власності навчального закладу, форма навчання студента (бюджетна чи контрактна), все напряду залежить від успішності студента. Тобто, чим вища успішність студента як одного з учасників освітнього процесу, то тим менші показники корумпованості вишів.

Але, зараз у суспільстві сформувався культ грошей і влади, який призводить до того, що серед студентства побутує думка про те, що «вища освіта стала супермаркетом, де можна купити все – і, тим самим, знання перестають бути найвищою академічною цінністю». Це сприяє формуванню такого собі незаконного «ринку послуг» у вишах для отримання позитивної оцінки на екзамені, диплому, курсової роботи, заліку, тощо. І тут спрацьовує правило – «попит породжує пропозицію» [3-4].

Головним фактором, який також сприяє розвитку корупційних процесів у вишах є замовчування випадків корупції серед студентів. Більшість студентів вважає, що самостійно протидіяти корупції неможливо і, якщо вони повідомлять про ці випадки, то на них буде здійснювати тиск з боку університету, адже не існує дієвих засобів та механізмів захисту від корупції та досвіду протидії студентів.

Підсумувавши все вищезазначене, а саме чинне законодавство, низку наукових праць, що стосуються даного питання, можна запропонувати наступні шляхи вирішення корупційних проблем у сфері освіти:

1. В першу чергу, це забезпечення двостороннього зв'язку співпраці й довіри між студентами і керівництвом вишу, яке проявлятиметься у формуванні мотивації та зацікавленості студентства в отриманні нових знань, що, у свою чергу, підвищить конкурентоспроможність вишу та освіти в цілому;
2. Створення і забезпечення функціонування системи органів, що буде протидіяти корупції, як на рівні держави (Міністерство освіти і науки, прокуратура, поліція, СБУ, НАБУ, НАЗК, тощо), також спеціально створити незалежну і невідконтрольну вишу організацію, яка буде здійснювати моніторинг студентського середовища та освітнього процесу з метою виявлення фактів корупції;
3. Розширення повноважень органів студентського самоврядування у сфері забезпечення контролю за якістю та законністю проведення освітнього процесу, а також їх включення до складу екзаменаційних комісій, як незалежних експертів та налагодження співпраці із громадськими організаціями антикорупційного спрямування;
4. Запровадження таких форм контролю знань студентів, які могли б повністю виключити суб'єктивізм оцінки, що сприяло б розробці єдиних критеріїв правил оцінювання знань (зовнішнє тестування, екзаменування викладачами інших вишів, уведення національної програми «Антиплагіату», тощо);
5. Удосконалення та забезпечення практичної реалізації антикорупційного законодавства, що включало б розроблення реальних стратегій, програм і тактик протидії корупції у вишах і підсилення таких засобів стримування системою внутрішніх розслідувань випадків корупції.

До заходів поширення протидії корупції мають бути залучені ЗМІ. Вони мають пропагувати протидію корупції, за раніше складеною державою, інформаційною програмою. Інформувати членів суспільства про

наявний стан, проблеми та долучати до формування шляхів протидії корупції. Поширюючи практику "стоп корупції" в свідомості громадян, суспільство закладає процес викорінення корупції в довгостроковій перспективі.

Але, слід пам'ятати про те, що це все можливе лише в комплексі, що дозволить провести ефективну роботу, спрямовану на подолання корупції [5].

Література

1. Закон України «Про запобігання корупції» від 31.08.2018 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n24>.
2. Довідковий документ ООН з міжнародної боротьби з корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/c394/sort/page4/sp:max15>.
3. Загірняк, М. В. До проблеми корупції у вищих навчальних закладах України [Електронний ресурс] / М. В. Загірняк. – Режим доступу: http://www.fulbright.org.ua/62_8_u.html.
4. Результати проведення соціологічних досліджень Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у співпраці з фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/yak-v-ukraini-boryutsya-z-koruptsieyu-dumka-gromadyan>;
5. Виступ Уповноваженого з питань запобігання та протидії корупції Ковтуна А.А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lvet.edu.ua/images/doc/AntuKorupcijna/strategia.pdf>. — Назва з екрана.